

De nostra història musical

Torroella, introductora de la Sardana a Barcelona

En reiterades col·laboracions hem dedicat el nostre afany divulgador a la sardana, especialment en relació a la vila de Torroella. Creiem que és un tema que no resta pas exhaurit i que per la seva importància mereix l'estudi i l'interès d'aquells que s'afanen en conèixer la història de la nostra dansa. El present treball tracte d'un aspecte d'indubtable i significatiu valor que és un evident testimoni de la considerable aportació de Torroella a la vida de la sardana.

Podem observar com en tot organisme sobresurten moments crucials de la seva existència; així també en la sardana cal destacar dos fets de transcendència remarcable: la seva naixença i el seu desenvolupament excepcional. Es coneguda la participació de Torroella en el primer d'aquests fets citats; la sardana va nèixer, al voltant del mig segle passat, en el marc típic de la plaça de la vila. Referent al segon aspecte cal fer previamente una necessària digressió.

La sardana si no hagués traspassat els límits reduïts de la seva llar original, la comarca empordanesa, s'hauria mantingut precariament: calia per la seva permanència, pel seu definitiu triomf, obtenir la captació de la integritat de les terres catalanes. Per aconseguir-ho, era de tot punt imprescindible, introduir-se i lograr l'acceptació del lloc primicer de la nostra terra allí on — com un fogar de permanent i creadora vitalitat — es consagren i defineixen els valors positius sorgits de la col·lectivitat: ens referim al cap i casal de Catalunya, la ciutat de Barcelona. Per altra banda, és un fet que s'experimenta encara avui en un sentit general, salvant les degudes excepcions; la preeminència i l'autoritat la dóna Barcelona, ja sia en l'ordre personal o en l'aspecte corporatiu. Observem com Barcelona es nodreix de molts dels valors humans sorgits de les nostres comarques que cerquen el reconeixement i la més alta qualificació de les seves específiques aptituds. Així mateix doncs, la sardana com hem dit, sotmesa als límits de la seva comarca nadiua, l'Empordà, no seria la dansa d'avui esdevinguda per l'afecció de tot Catalunya la imatge i el símbol de la terra: l'origen d'aquesta transformació prové de la influència decisiva de Barcelona. Es per tant, després de la seva naixença, el fet més transcendent de la història de la sar-

dana, la seva introducció a Barcelona. I aquest acte es troba completament aprofitat amb el nom de la nostra vila, perquè fou Torroella qui va introduir-la a Barcelona, mèrit que fa créixer la valua del seu tribut a la nostra dansa. La labor investigadora del conegut especialista en aquest tema, l'escriptor Aureli Capmany, ens fa aquesta revelació tan important que citem textualment (1): «Pel mes de febrer de 1850, una cobla de joves ampurdanesos de Torroella de Montgrí, dirigida per Miquel Gic i Mascaró, s'aturava a tocar al casino de Mataró, de pas cap a Barcelona. El dia 25 es presentava al gran Teatre del Liceu, segons es desprèn de l'anunci i del judici crític del «Diario de Barcelona».

«Un mes després hom anuncià la vinguda d'una altra orquestra de Torroella de Montgrí, anomenada «La Lira», formada pels mateixos instruments pastorívols».

Es molt interessant observar la reacció produïda per les actuacions d'aquestes cobles de Torroella que naturalment causaren per la seva desconeguda sonoritat musical un fort impacte. La cobla d'En Miquel Gic i Mascaró estava composta de sis músics: dues tibles, una tenora, un cornetí, un figle i un flabiol amb tamborí. A continuació donem detall de la crítica musical de l'època, mitjans del segle passat, publicada a la premsa de Barcelona:

«Gran Teatro del Liceo. Función extraordinaria. Primera salida de la sociedad filarmónica de los profesores ampurdaneses, que ejecutarán agradables piezas con instrumentos pastoriles al uso del país. Dará principio con el acto 3.º de la ópera «Marino Fallero». A continuación tendrá lugar el concierto de los referidos profesores por el orden siguiente: aria obligada del instrumento llamado «tenor»; danza ampurdanesa acompañada por los dichos instrumentos y ejecutada por el cuerpo de baile; concluido se cantará el aplaudido coro de la ópera «Il Freyschutz»; continuarán los profesores ampurdaneses tocando un vals al estilo del país y ejecutado por los bailarines; terminando la función con el baile fantástico en un acto «La Estrella o Terpsícore en la tierra». Entrada, 4 reales. Cazuela, 3 rs. A las siete». Aquest era l'anunci de la funció i seguidament reproduïm el text de la crítica musical: «En la noche del lunes 25 de febrero, hiciéronse oír en el Teatro del Liceo los seis músicos ampurdaneses cuya orquesta se compone de tres instrumentos conocidos en el Ampurdán por «tarotas» y que son unas chirimias perfeccionadas, más un cornetín, figle y dulzaina. Los mismos ampurdaneses dieron una prueba de ser buenos profesores y consumados en el arte de tocar los respectivos instrumentos, particularmente los de las «tarotas», pues supieron hacer perder buena parte del sonido chillón que tienen naturalmente esta clase de instrumentos, más propios del campo que para orquesta de salón, acompañando con gusto, precisión y afinación

(1) «La dansa a Catalunya». Editorial Barcino. 1930.

Estampa romàntica de la Plaça del Teatre de Barcelona a mitjans del segle passat, època en la qual actuà la cobla d'En Miquel Gic i Mascarò de Torroella en el Gran Teatre del Liceu.

(Dibuix del Museu d'Art i Arqueologia de Barcelona)

quantas piezas tocaron. El profesor del instrumento llamado «tenora» mostró habilidad de ejecución en la pieza obligada que tocó, y las demás piezas de baile que ejecutaron tienen sencillez y carácter campestre. El público aplaudió repetidas veces a los señores músicos ampurdaneses, que también fueron llamados después al palco escénico».

Aquesta interessant crítica musical de la primera actuació d'una cobla de sardanes a Barcelona assenyala que els músics d'en Miquel Gic causaren molt bona impressió; aspecte significatiu que demostra com el domini dels difícils instruments de plaça per part dels nostres músics prové d'època llunyana, concretament dels inicis de l'execució de sardanes. La crítica, per altra banda, no indueix tan sols a sospitar que aquelles «piezas de baile que ejecutaron con sencillez y carácter campestre» (fixeu-vos que enlloc anomena el nom de sardana) haguessin de conquerir en el futur l'adhesió de multituds considerables, merèixer l'interés i la inspiració dels nostres grans mestres de música i captar també la sensibilitat de poetes i literats, per convertir-la per unànim assentiment popular en la dansa típica de Catalunya.

A l'any 1859, nou anys més tard de l'acte ressenyat, en el nou teatre de varietats anomenat de la «zarzuela», situat al carrer de l'Hospital on avui hi ha el Teatre Català Romea, va tenir lloc la següent funció anunciada textualment: «Baile en el espacioso jardín, por la cobla ampurdanesa, en el que tomará parte el señor Pardús (segurament és equivocat el nom d'En Pardas), (1), autor de les «sardanas llargas». Programa. 1.ª parte: contrapás y sardanas llargas sobre mo-

(1) L'aclariment és degut a Aureli Capmany.

Antiga fotografia d'una ballada de sardanes a la plaça de la vila a principi del segle actual.

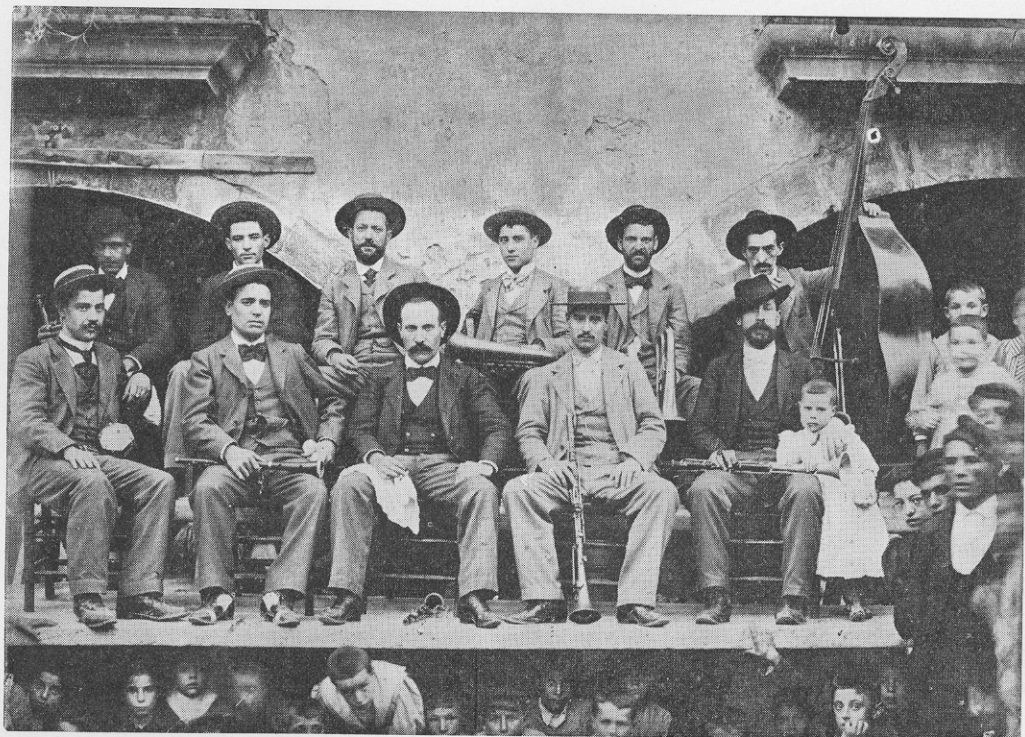
tivos de Hernani, polka, contrapás y sardanas llargas, española, contrapás y sardanas llargas. 2.ª parte: contrapás y sardanas llargas, schotisch, contrapás y sardana, rigodón, contrapás y sardana».

En aquest anunci cal destacar una afirmació molt important; al referir-se a En Pargas, s'el qualifica «autor de las sardanas llargas». D'acceptar aquest títol quedaria dilucidat un enigma encara existent sobre qui fou el creador, en la part coreogràfica, de la reformada sardana, la dansa dels nostres dies. No es pot però, donar categoria d'un autèntic document, a unes paraules escrites en un sentit propagandístic; no obstant, no deixen de tenir un apreciable valor i ésser un testimoni de la possibilitat —que hem sempre pretingut— de que l'expert dansaire Miquel Pargas va intervenir en la creació de la sardana llarga actual, col·laborant a l'obra immortal de Pep Ventura.

Els primers contactes de Barcelona amb la sardana sembla que momentàniament no aconseguiren captar un interès molt profund; més aviat ho prengueren com una curiositat artística de l'Empordà, el fet era massa incipient i calia que aquella llavor madurés en l'ànim dels ciutadans barcelonins en el transcurs de les anyades. Un acte realitzat més tard, hi contribuí destacadament; fou la cèlebre anada a l'any 1860 del «Coro Euterpense» d'Anselm Clavé a Montserrat, lloc on també s'hi tocaren sardanes per la cobla d'En Pep Ventura, actes celebrats en presència de la reina Isabel II, figurant-hi entre els balladors vinguts expressament de l'Empordà en Miquel Pargas i la seva filla, habillats amb típica indumentària de l'època.

Resumint aquesta narració sobre un aspecte de la nostra història musical, Torroella pot vanagloriar-se a través de la figura llegendària d'aquells sis músics primitius que formaven la cobla d'En Miquel Gic i Mascaró, d'haver sigut la introductora de la sardana a Barcelona amb tots els honors, des de l'escenari solemne, màxim exponent de l'art musical per excel·lència del Gran Teatre del Liceu.

PERE CASTELLS

La Coblà "Els Montgrins" és la més antiga que existeix; fou fundada a l'any 1884.